

RİSK BÜYÜK FED'İ BEKLEME ÇÖZÜM ÜRET

ÜLKENİN FITRATINDA KRİZ YOK, FED TOPLANTISINA 12 GÜN VAR BEKLEME HAREKETE GEÇ

ACİL ATILACAK ÜÇ ADIM BELLİ

Küresel piyasalarda çalkantı sürerken, içeride piyasalar Fed'in 17 Eylül'de faiz artırımını konusunda karar vereceği toplantıya odaklanmış bulunuyor. Fed, yine erteleme yoluna gitmeyip bu kez faizi artırırsa Türkiye ekonomisinde dış finans kaynaklı ciddi bir sarsıntı yaşanma riski bulunuyor. Bu kritik süreçte iki aylığına kurulmuş seçim hükümeti ile yönetilen Türkiye'de iç-dış güvenlik sorunu ve siyasi belirsizlik devam ederken, acil önlemlerin gerektiği ekonomi alanı adeta kaderine terk edilmiş durumda... Fed toplantısına 12 gün var hemen bugün önlem almak mümkün. 2 aylık seçim hükümetinin dahi üretebileceği çözüm mümkün.

DURUM ESKİ KRİZLERDEN DE VAHİM!

Türkiye'nin mevcut makroekonomik dengeleri ise 1994, 1998-1999, 2001 ve 2008-2009 küresel ve ulusal ekonomik krizleri dönemindekenden daha riskli bir tablo ortaya koyuyor:

- BÜYÜK RİSK CARİ AÇIK:** GSYH'nin yüzde 6'sına yakın cari açık, ciddi bir risk faktörüdür. Kriz yıllarına göre 1994'te GSYH'sin yüzde 1,5'i, 1998'de de yüzde 0,7'si kadar cari işlemler fazlası bulunan Türkiye, 1999'da milli gelirin sadece yüzde 0,4'ü kadar açık vermişti. 2001 krizine yüzde 3,7'lik cari açık/GSYH dengesi ile girilmiş, yıl GSYH'nin yüzde 1,9'u oranındaki cari fazla ile kapatılmıştı. 2008'de GSYH'nin yüzde 5,4'ü kadar olan cari açık, 2009'da yüzde 1,9'una inmişti.
- BÜYÜK RİSK DEVALÜASYON:** Ekonomide 2,04 TL'lik yıllık ortalama dolar kuru öngörüsüne göre belirlenen 2015 hedefleri, doların şimdiden 3 TL'ye gelmesi ile çoktan şaşmıştır. Ekonomide temenni etmediğimiz büyük deprem ihtimali bir yana mevcut dengelere göre de 928 milyar dolarlık GSYH hedefinin tutması imkânsızdır. 2015'te milli gelirin 750 milyar dolar dolayına gerilemesi muhtemeldir.
- BÜYÜK RİSK DIŞ BORÇ/GSYH ORANI:** 1998 krizinde milli gelirin yüzde 35,6'sı, 1999'da yüzde 41,7'si, 2001 krizi öncesi yüzde 45'i düzeyinde olan, 2001 sonunda yüzde 58'e kadar çıkan, 2008-2009 kriz döneminde yüzde 38-44 arasında seyreden dış borç/GSYH oranı 2014'te yeniden yüzde 50'yi aşmıştır. Dış borcun bu yıl gerileyen milli gelire oranı çok daha yüksek çıkacaktır.
- BÜYÜK RİSK KISA VADELİ DIŞ BORÇ:** 2001'deki büyük kriz öncesi yüzde 24 dolayında bulunan kısa vadeli dış borçların toplam stoktaki payı halen yüzde 33'le tarihi zirvesine çıkmış durumda. Kısa vadeli dış borcun ihracat gelirine oranı yüzde 84'le 2001 krizi dışındaki en yüksek düzeyinde.
- BÜYÜK RİSK ACIK DÖVİZ POZİSYONU:** Yabancıların Türkiye'deki doğrudan yatırımları; hisse senedi, tahvil ve bono gibi araçlardaki sıcak para yatırımları, kamu ve özel sektöre açtıkları kredilerden alacakları ve mevduatlardan oluşan varlık-alacak toplamı ile Türklerin yurt dışı varlıkları arasındaki fark; yani döviz pozisyon açığı 2000 sonunda 98 milyar dolardı, şimdi 400 milyar dolar. Sermaye hareketlerinin tamamen aleyhe dönmesi durumunda bu dev açık ciddi bir risk yaratacak...
- BÜYÜK RİSK HIZLA ERİYEN REZERVLER:** Buna karşılık Türkiye'nin 139 milyar dolar uluslararası rezervleri var. 1998-1999'da yüzde 45, 2000'de yüzde 35, 2009'da yüzde 41 olan rezervlerin döviz pozisyon açığını karşılama oranı şimdi yüzde 32'lerde. Dış kaynak girişlerinin azalması nedeniyle cari açığın finansmanı ve dövizdeki hızlı yükselişe müdahale satışları, rezervleri eritmektedir. Kurda yaşanacak güçlü bir dalgayaya karşı rezervler yeterli olmayacaktır.

7. **BÜYÜK RİSK KAÇAN SERMAYE:** Türkiye'nin cari açığın finansmanı ve dış borçlarını çevirmek için önümüzdeki bir yıl için 220-230 milyar dolarlık döviz girişine ihtiyacı var. Küresel koşulların giderek daha da kötüleşeceği önümüzdeki günlerde Fed faiz artırırsa, sermaye hareketleri tamamen aleyhe dönebilir ve dövizde daha da hızlanacak yükseliş ekonomiyi alt üst edebilir. Doların 2016 ortalarında 3,85 TL'ye çıkacağı tahminleri yapılıyor. Bu durumda Türkiye, sermaye kaçış eğilimini kırma çabasıyla faizleri olağanüstü artırmak zorunda kalır. Bu gelişme yüksek döviz açığı bulunan reel sektörde iflasları, işten çıkarmaları, işsizliği patlatır.
8. **BÜYÜK RİSK SİGORTA MALİYETİ :** Halen Türkiye, "borçların ödenmeme riskine karşı sigorta maliyeti" olarak tanımlanan CDS puanına göre riski en yüksek ülkeler arasında. 2014 sonunda 181 olan ülke CDS puanı, 27 Ağustos itibariyle 260'a çıktı. Süreç Türkiye'nin borç çevirmesini riske sokabilir. Dış yükümlülüklerini yerine getiremeyip iflasını ilan eden Arjantin'in durumundan ders alınmalıdır.
9. **BÜYÜK RİSK SİYASİ İRADESİZLİK:** Küresel ekonomideki sıkıntılar ve ulusal ekonomideki yapısal sorunlar yanında, siyasette belirsizlik ve istikrarsızlık, ülkeye güveni azaltıyor, sermaye hareketlerini olumsuz etkiliyor, kriz riskini artırıyor. 2001 ekonomik krizinin, siyasetteki bir krizle tetiklendiğini hatırlayalım.

PEKİ NE YAPMALI? FED'İ BEKLEME HEMEN ÇÖZÜM ÜRET

Fed toplantısına daha 12 gün var ve ülkenin bu çok değerli zaman dilimi kaybetmeye tahammülü yok. O nedenle hemen bugünden alınabilecek bazı önlemler var ve seçim hükümeti bunları yapamaz kolaycılığına düşülmemeli. Bugünden tezi yok acilen şu 3 adım atılmalıdır:

1. **İŞÇİ MEMUR EMEKLİYE DOPİNG:** Bu süreçte, ekonomi çarkının durma riskinin önüne geçmek için kısa vadede iç talebi uyaracak, piyasaları canlandıracak tedbirlere ihtiyaç bulunuyor. Ekonomide canlanma için öncelikle dövizdeki hızlı artışla alım gücü hızla düşen dar ve sabit gelirli kesime doping yapılmalıdır. Ücret, maaş ve aylıklarda yapılacak bir iyileştirme, onların yaşam kalitesini artıracak, iç tüketime yansıtacak, bu da ekonomik faaliyetleri ve ticari hayatı canlandırma yönünde etki yapacaktır.
2. **KREDİ KARTINDA TAKSİDİ ESNET:** Yıllardır ekonomiyi tüketime dayalı büyüme stratejisi ile yöneten AKP, bunun doğal bir sonucu olan cari açık sorununa karşı, dış finans çevrelerinin de uyarısı ile 2014 başında iç tüketimi baskılamak, iç tasarrufları artırmaya yönelik önlem alma yoluna gitmişti. Bu kapsamda bireysel krediler ve kredi kartı ile yapılan alışverişlere vade sınırı getirilmişti. 1 Şubat 2014'te yürürlüğe giren uygulama ile kredi kartlı harcamalarda taksit sayısı 9'la sınırlandırıldı, azami vade beyaz eşya ve mobilyada 12, elektronik, telekomünikasyon ve kuyumculukta 6 olarak belirlendi. Tüketici kredilerinin vadesinin 36 ayı, taşıt kredilerinin 48 ayı geçmeyeceği hükme bağlandı. Bu önlemler ekonomiyi soğutarak cari açığı kontrol altına almaya yönelikti.
3. **TÜKETİCİ KREDİSİNİ KOLAYLAŞTIR:** Şimdi tüketim kısıcı önlemleri geçici bir süre için esnetme yoluna gidilebilir. Tüketici kredilerinde azami vadenin 36 aydan 48 aya çıkarılacağı söyleniyor. Aynı şekilde kredi kartıyla taksitli alışverişlerde de vade sınırlaması kaldırılmalı ya da taksit sayısı artırılmalıdır. Bu sayede uyarılacak tüketim talebi, ekonomide belli bir canlanma sağlayacaktır.